

Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto luonnoksesta Vantaan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma valtuustokaudelle 2017 – 2020

Sosiaali- ja terveyslautakunnalta on pyydetty lausuntoa suunnitelmakokonaisuudesta Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen Vantaan kaupungin toimintatapana – Vantaan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma valtuustokaudelle 2017 – 2020.

Suunnitelmaluonnos koostuu kolmesta osasta:

- 1) Työkirja-osuudesta, joka opastaa kaupungin toimijoita tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen toimintatavan saavuttamisessa
- 2) Työkirjan liite 1: Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma valtuustokaudelle 2017–2020; tämä on kaupunkitasoinen suunnitelma, johon lautakuntien alaisten toimialojen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön tulee pohjautua tulevalla valtuustokaudella
- 3) Työkirjan liite 2: Vantaan kaupunki tasa-arvoisena ja yhdenvertaisena työpaikkana – henkilöstöpoliittinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu Vantaan kaupungilla.

Lausuntoa pyydetään osista 1 ja 2; osa 3 eli henkilöstöpoliittinen osuus on jo hyväksytty henkilöstökeskuksen ja ammattijärjestöjen yhteistoiminnassa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan palvelutuotannon keskeisiä tavoitteita on parantaa kuntalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa ja yhteisönsä jäsenenä. Lisäksi toimialalla on pyritty tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tietoiseen jalkauttamiseen mm. koulutuksin, arvioimalla vuoden 2011 sitovia tavoitteita ja vuoden 2012 käyttösuunnitelmaa sukupuolivaikutusten näkökulmasta sekä tekemällä päätösvalmistelussa ns. sukupuolivaikutusten ennakoarviointia, mitä on sittemmin laajennettu vaikutusten ennakoarvioinniksi.

Esitetyn suunnitelmakokonaisuuden lähtökohtana on käsitys tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta tilanteena, jossa ihmisellä ja ihmisryhmällä on yhtäläiset oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet toteuttaa itseään ja osallistua yhteiskunnan toimintaan ilman sukupuolesta ja/tai monesta muusta henkilöön liittyvästä perusteesta mahdollisesti aiheutuvaa painolastia. Suunnitelmassa todetaan, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen tarkastelussa ja tavoittelussa tulee kiinnittää huomiota mahdollisuuksien lisäksi lopputulokseen eli siihen, toteutuuko tasa-arvo ja yhdenvertaisuus todella yhtäläisten mahdollisuuksien seurauksena. Kyse on perusarvoista, jotka kuitenkin vaativat toteutuakseen tietoista toimintaa ja toimenpiteitä.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat mahdollisuuksia oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamiseen. Kokonaisuudessa on ansiokkaasti avattu Vantaan arvot innovatiivisuus, kestävä kehitys ja yhteisöllisyys tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmista. Uutta valtuustokauden strategiaa valmisteltaessa tulisi myös pohtia kaupungin arvojen täydentämistä oikeudenmukaisuuden arvolla ilmentämään kaupungin tahtotilaa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen perustuvana yhteisönä.

Suunnitelmakokonaisuudessa esitellään varsinainen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädäntö (perustuslaki, tasa-arvo ja yhdenvertaisuuslaki) sekä muuta lainsäädäntöä, jossa on oleellista sisältöä tasa-

arvon ja yhdenvertaisuuden turvaamisen näkökulmasta. Myös keskeiset käsitteet ja määrittelyt käydään kokonaisuudessa läpi. Nämä osiot ovat erinomaista yhteenvetoa tematiikkaan perehtyville.

Kuten suunnitelmakokonaisuudessa todetaan, Vantaalla on tehty toiminnallista eli palveluihin liittyvää tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä useimpiin muihin kuntiin verrattuna pitkään. Vantaalla on myös määriteltä johtosäännöin kaupunkitasoinen vastuutaho sekä toimielin- että viranhaltijapuolelle. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö ei kuitenkaan ole ongelmattonta Vantaallakaan. Suunnitelman mukaan on havaittavissa, että tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tarkastellaan usein kapeasti. Tasa-arvon kohdalla kuntasektorin ja oman henkilöstön naisvaltaisuus ja yhdenvertaisuuspuolella maahanmuuttajien oletetut tai todelliset erityistarpeet ovat asiat, jotka hallitsevat aihepiiristä käytyjä keskusteluja. Myös sinänsä tärkeäksi koetun asian integrointi pysyväksi osaksi omaa työtä on kaupungissa koettu joko tarpeettomaksi tai vaikeaksi; viranhaltijan on nimenomaan omalla alallaan ja omassa työssään vaikea hahmottaa asioita, joita pitäisi työstää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmista. Kuten esityksessä todetaan, uudistettaessa Vantaan poikkihallinnollista hyvinvointityötä tulee ratkaista, miten tasa-arvon, syrjimättömyyden ja yhdenvertaisuuden edistäminen integroidaan läpileikkaavasti ohjelmatyöhön.

Kappaleessa 5 Syrjimättömyys ja tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden edistäminen toimintatapana käydään kattavasti läpi tasa-arvolaissa ja yhdenvertaisuuslaissa esitettyjä ihmisen ominaisuuksia, kuten ikä, sukupuoli, alkuperä, uskonto ja mielipiteet, perhesuhteet, terveydentila ja vammaisuus sekä seksuaalinen suuntautuminen. Kunkin ominaisuuden kohdalla esitetään, miten Vantaalla edistetään ko. teemoihin liittyen ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Sosiaali- ja terveystoimintakunnan on helppo yhtyä esitettyihin linjauksiin vantaalaisista toimintatavoista. Kokonaisuuden hyödynnettävyyttä näkökulmien jalkautuksessa osaksi arkisia toimintatapoja tukee myös kappaleiden 6 ja 8 oivalliset listat tarkistuskysymyksistä, joilla toisaalta viranhaltijat ja toisaalta luottamushenkilöt voivat varmistaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioimisen toiminnassaan ja palvelutuotannossa. Suunnitelmaa laadittaessa olisi voitu harkita myös linjausten ja tarkistuslistojen kokoamista yhteisen otsikon alle helpottamaan kokonaiskuvan saamista.

Varsinainen suunnitelmaosuus (liite 1) sisältää toiminnallisen tasa-arvotyön kärjet valtuustokaudelle 2017 – 2020. Vantaalla jo pitkään tehdyn tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön arviointiin perustuen suunnitelmakaudelle esitetään sekä säilyttämisen arvoisia toimintatapoja, vahvistamista vaativia toimintatapoja että uusia avauksia seuraavalle suunnitelmakaudelle. Nämä suunnitelmakauden tavoitteet ovat suurelta osin yhdensuuntaisia sosiaali- ja terveystoimen tavoitteiden ja nykyistenkin toimintatapojen kanssa. Sosiaali- ja terveystoimessa on vuosien varrella laajennettu päätösten vaikutusten ennakoarviointia sukupuolivaikutusten arvioinnista useampiin näkökulmiin; tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulman huomioiminen tulee uusitussa ennakoarviointimallissa kuitenkin aina varmistaa.

Vahvistettavan toiminnan osalta suunnitelmassa mm. todetaan, että kaupungin tietotuotannossa varmistetaan, että sukupuolesta ja mm. lainsäädännön sallimissa puitteissa myös yhdenvertaisuuslain henkilön liittyvistä perusteista on saatavissa määrällistä ja laadullista tietoa, joiden avulla tavanomaiseen tiedolla johtamiseen on mahdollista integroida tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmia. Sosiaali- ja terveydenhuollon nykyisten tietojärjestelmien tarjoamat mahdollisuudet asiakkaiden ja potilaiden erilaisten taustatietojen poimintaan ovat rajalliset, mutta käytettävissä olevat keinot tulee kuitenkin hyödyntää, lainsäädännön sallimissa rajoissa. Uusi asiakas- ja potilastietojärjestelmä tarjoaa nykyistä paremmat mahdollisuudet seurata palvelujen kohdentumista erilaisten taustamuuttujien suhteen; tätä mahdollisuutta tulee myös jatkossa toimintaa arvioitaessa aktiivisesti käyttää.

Suunnitelmassa todetaan, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen toimintatapana edellyttää suunnitelmallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä organisaation eri tasoilla. Suunnitelmakauden 2017 – 2020 alkuvaiheen keskeiseksi toimeksi esitetään toimialatasoisia jalkauttamissuunnitelmia siitä, mihin keskeisiin prosesseihin toimiala integroi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyönsä sekä miten tulosalueet tekevät palveluissaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen arviointia. Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö tulee mahdollisimman tehokkaasti integroida osaksi kaupungin nykyistä vuosisuunnitteluprosessia, tavoitteiden asettamista sekä niiden seuranta. Mahdollisen jalkautussuunnitelman laadintaa ja kaupunkitasoista hyödyntämistä tukisi kaupunkitasoinen ohjeistus yhtenäisellä rakenteella. Uusia raportointivelvoitteita toimialoille ei tule asettaa.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen Vantaan kaupungin toimintatapana – Vantaan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma valtuustokaudelle 2017 – 2020 on ansiokas perehdytys ja ohjeistus aihepiiriin. Suunnitelmakokonaisuuden rakenne – työkirja (yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta), liite 1 (varsinainen toiminnallinen suunnitelma) ja liite 2 (henkilöstöpoliittinen osuus) on haastava. Viimeistelyssä tulisi arvioida lyhyehkön suunnitelmaosuuden (nyt liite 1) nostamista kokonaisuuden alkuun yhtenäiseksi osioksi nyt työkirjaksi nimetyn ”käsikirjan” kanssa. Eri prosessissa hyväksyttävä Henkilöstöpoliittinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu voi säilyä liitteenä.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan on helppo yhtyä tahtotilaan Vantaasta luottamuksen kaupunkina, joka ei salli toiminnassaan kenenkään välillistä tai välitöntä syrjintää.